

TÜRKİYE’DE POSTMODERNİZM VE SİYASAL DEĞİŞİM¹

Ahmet Bora TARHAN

Uşak Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

Yrd. Doç. Dr.

E-posta: tarhanbora@yahoo.com; bora.tarhan@usak.edu.tr

Özet

II. Dünya Savaşı sonrasında kurumsallaşan Refah Devleti’nin 1973 yılında karşılaştığı ekonomik krizle birlikte çözülmeye başlaması, devlet ve siyasal sistemin sermaye lehine yeniden düzenlenmesini gerekli kılmış, yeniden yapılanma sürecinde devlet ile birlikte toplumsal ve siyasal alan da değişime uğramıştır.

Türk siyasal hayatı da bu süreçten etkilenmiş ve 12 Eylül 1980 askeri darbesi, günümüz siyaset anlayışının açıklanması bağlamında Türk siyasal ve toplumsal yaşamında bir dönüm noktası olmuştur. Bir hegemonik proje olarak bu dönemde, ekonomik, sosyal ve siyasal yapı postmodernizmin etkisi altında yeniden şekillendirilmiştir. 1980 sonrasında Özal iktidarı ile başlayan bu hegemonik proje 1990’lı yıllardan sonra, içinde barındırdığı çelişkiler ve dengesizlikler sonucunda Türkiye’de siyasal anlamda meşruiyet krizlerine, ekonomik çıkmazlara ve kaotik bir düzene yol açmıştır.

Bu çalışmada bir ideoloji olarak postmodernizmin Türkiye’de siyasal alanda yarattığı etkiler, kuramsal düzeyde geliştirdiği siyasal düşünce ve siyaset yapma anlayışları, siyaseti yeniden tanımlama girişimleri açıklanmaya çalışılacaktır. Araştırmada esas olarak, kitaplar, makaleler, internet kaynakları, sempozyum ve konferans sunumlarından elde edilen analiz ve değerlendirmelerin yanı sıra, araştırmacıların elde ettiği gözlemlere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, Siyasal Değişim, Siyasal iktidar, Yeni Sağ

Alan Tanımı: Modernleşme ve Değişim (Kamu Yönetimi)

¹ “Türkiye’de Postmodernizm ve Siyaset” başlıklı bu makale 2010 yılında kabul edilen ve yayımlanmamış olan “Türkiye’de Postmodernizme Değişen Siyasetin Siyasal İktidara Yansımaları” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak yazılmıştır.

POSTMODERNISM & POLITICAL CHANGE IN TURKEY

Abstract

The begin of resolution of the Welfare State which was institutionalized after the 2nd World War by the economic crisis in 1973 necessitated the reformation of state and political system in favour of capital, in the process of reformation, social and political fields got changed along with state.

Turkish political life was affected by this process too and the 12 September 1980 military coup d'état has become a milestone in Turkish political and social life in the context of describing today's political understanding. As a hegemonical project, in this period economic, social and political structures were formed under the effect of postmodernism. This hegemonical project which was started with Ozal government after 1980 was resulted in legitimacy crisis, economic impasses and a caotic order in political meaning in Turkey as a result of contradictions and instability it had.

In this study, effects of postmodernism in the political field in Turkey as an ideology, political thourght and political understandings it developed in theoretical level and initiatives of redefining the politics will be tried to be defined. Fundamentally in the research, books, articles, internet sources, analysis and evaluations of symposiums and conference presentations and besides observations gained from researchers shall be included.

Keywords: *Postmodernism, Political Change, Political Power, New Right*

JEL Code: N45

1. GİRİŞ

1.1 Postmodernizm ve Siyaset

Postmodernizm, kendine özgü örgütleyici ilkelere sahip yeni bir toplumsal totalitenin ortaya çıkışını içeren bir çağ değişikliği anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda postmodernizm, kültürel ve politik boyutlarıyla birlikte bir epistemoloji, bir metodoloji ve bir toplumsal ontolojiyi içine almaktadır. Aynı zamanda toplumsal hayatın kavramlaştırılması ve incelenmesi konusunda

geliştirilmiş geleneksel makro ve mikro yaklaşımlara bir alternatif sunmaktadır. Postmodernizm, Batılı işçi hareketinin geri çekilmesi ve kapitalizmin aşırı tüketimci dinamiklerinin karakterize ettiği bir dönemin ürünüdür.

Postmodernizm teriminde ifade edilen bu “post”, yani “sonracı” duruşa ivme kazandıran ve onu besleyen en önemli söylemlerden biri her şeyin sonunu ilan ederek 1980’lerden itibaren gündeme gelen tezler ve teorilerdir. Tarihin sonu, toplumun sonu, modernitenin sonu (İrem,2006:162), toplumsalın sonu gibi her şeyin sonlandığı, sonunun geldiği bir dünyada karamsar bir tablo çizilmektedir (Vergin, 2008:298).

Jameson’a göre postmodernizm kapitalizmin kültürel yansımasıdır. O, postmodernizmi tarihsel bir kopuş olarak değil, kapitalist gelişme sürecinin bir aşaması ve “geç kapitalizmin kültürel mantığı”nın bir ifadesi olarak yorumlamaktadır (Vergin, 2008:314)². D. Harvey de postmodernizmin kapitalizm içerisinde yer alan gelişmelerden bağımsız bir olgu olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır. O da kültüralist indirgemeciliğe karşı tavır koymakta ve postmodernizmi geçmişle mutlak bir kopuş olarak değil, kapitalizmin kitle üretimi ve tüketimi konusunda fordçu modelin aşıldığı bir dönemin sosyo-politik ve kültürel biçimi ya da aşaması olarak değerlendirmektedir (Harvey,1997). Harvey’e göre modernist ve postmodernist düşünceler arasında “*parçalanma, gelip geçicilik, kaotik değişim, süreksizlik*” gibi konularda önemli farklılıklar söz konusudur. Harvey’e göre postmodernizm küresel iktidar koşullarının ve ekonomi politüğün gerçeklerini maskeleymektedir.

Günümüz toplumlarının yapısı edilgenlik kültürüne dayanmaktadır. Bireylerin özgürlük alanı teknoloji ve medya tarafından çoğaltılarak yayılan simülakra³ bombardımanı ile geriye dönüşü olmayan bir şekilde yok edilmiştir (Baudrillard,1998). Baudrillard, seçimler yoluyla gerçekleştiren temsil olayının saptırmadan başka bir şey olmadığını iddia etmektedir. O’na göre, bir “bilinç oluşturma sanayi” olan kitle medyaları halkı yönlendirmekte bu anlamda halkı aslında bilinçsizleştirmektedir. Temsil ilişkisinde tarafların dahi belirsiz olduğu

---

² Bu analizin Türkçe ön çalışma özeti için bkz; “Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı”, Postmodernizm; Jameson, Lyotard, Habermas, Der. N. Zeka, Kıyı Yayınları, İstanbul, 1990.

³ Baudrillard’ın kullandığı Simülakra, orijinalinin belirsizleştiği, önemsizleştiği, zihinlerden silindiği veya yok olduğu bir kopyanın kopyası anlamına gelen bir sözcüktür. Baudrillard bu anlamda postmodern durumu simülakranın istilası olarak yorumlar. Postmodern durumda simülakra, yani kopya gerçeğin ta kendisi olur. İleri teknoloji sayesinde kopya orijinale o kadar yakın hale gelir ki orijinalin hiçbir önemi kalmamaya başlar.

karmaşıklık içerisinde insanlar konuşacaklarsa bile belirli kalıplar içerisinde ve istenildiği kadar konuşturulacaklardır.

Demokrasinin yeniden tesisine yönelik arayış, toplumların parçalanma süreçlerine girdikleri, sınıf mücadelesinin anlamını kaybettiği, sağ-sol ayrımının kalmadığı ve toplumsal dayanışmanın sekteye uğradığı postmodern çağda büsbütün aciliyet kazanmış durumdadır (Vergin,2008:319). Laclau ve Mouffe'a göre radikal demokrasi anlayışı içerisinde liberal demokrasiden farklı olarak özne-kurumlara ihtiyaç vardır. Özne-kurumlarla kastedilen ise toplumsal hareketlerdir. Mouffe'ye göre, içinde bulunan dönemde sosyal sınıf mücadelesi dinamizmini yitirmiştir (Mouffe,2011:331-353). Toplumsal hareketler demokratik ve çoğulcu geleceği inşa etmenin aktörleri haline gelmiştir.

Sosyal hareketler üzerinde temellenen bu yeni siyaset biçimi sınıf dayanışmasının yerine farklılıklar üzerinde odaklanan politikalarla demokrasiye derinlik kazandırmaktadır (Benhabib,1996). Bu itibarla da bazı araştırmacılar postmodern siyasetin kimlik politikalarıyla ilintili olduğunu düşünmektedir. Kimlik politikaları, milli kültürün özgüllüğünü, belirli bir gruba ya da cemaate ait olan özellikleri, yerel nitelikli gelenekleri muhafaza etmeyi öngörmektedir. Yerel ve özel tercihler evrensel ve genel tercihlerin üzerinde tutulmaktadır. Robert Antonio'ya göre ise kimlik politikaları tehlikelidir. Çünkü bu politikalar halk üzerine kurulu çoğul modern toplum yerine etnisite ve kabile üzerinde temellenmektedir. Bu sebeple de merkez kaç nitelikli hareketler ve düşünceler etkili hale gelmeye başlamakta, süreç gerici, faşizan ve kanlı politikaların da odağını oluşturmaktadır. Yabancı düşmanlığı, dinsel çatışmalar, ırkçılık, şiddet ve soykırım, kabileleşme hareketlerinin rehberliğinde patlak veren hareketlerdir (Antonio,2000; Vergin,2008:323).

Postmodernizmin siyasal felsefesi evrenselliğe ve bütünlüğe karşı çıkan bir genel söylemden hareket etmekte, söylemde parçacılığı, farklılığı ve göreliliği esas almaktadır. Bu sebeple bir bütünlüğü ifade eden modern devlet ve iktidar düşüncesi bu söylemin ruhuna uymamaktadır. Postmodern iktidar da bu anlamda mikro düzeyde, günlük yaşam patriklerini inceleyerek gücünü arttırmakta, iletişim teknolojisini kullanarak har alana nüfuz etmekte ve giderek otoriter bir görüntü sergilemekte ancak söylemde çelişkili bir şekilde demokrasiye ve çoğulculuğa gönderme yapmaktadır.

1.2 Küreselleşme, Postmodernizm, Yeni Sağ İlişkisi

1980'li yıllardan itibaren kapitalizmin yeniden yapılandırılması postmodernizm ile iç içe geçerek, küresel düzeyde dolaşımını olanaklı kılacak olan Post-Fordist, üretim ve tüketim stratejisine dayanır. Post-Fordist esnek üretimin en önemli özelliği üretimi, bilişim ve iletişim teknolojilerinden yararlanarak talebe göre yönlendirebilmesidir. Bu durum siyasal, ekonomik ve kültürel alanda üretimin dağılarak adem-i merkezileşmesi, toplumsal sınıfların çözülerek, kitle sendikalarının ve merkezi ücret pazarlığının çökmesi, bunun yerine taşeronluğun, acenteliğin ön plana çıkması, esnek çalışma, devletin özelleştirme politikalarıyla küçültülmesi, sınıfa dayalı ulusal partilerin ve oy kullanma biçiminin çökerek, onun yerine, yöre, ırk, kültür odaklı politikalara dayalı toplumsal hareketlerin yükselmesi gibi geniş çaplı değişimlere yol açmıştır (Kumar,1999:69; Harvey,1998:200-205). Çoğulcu devlet ve siyaset anlayışına dayanan refah devleti bu süreçte çözülmüştür. Bireyler kendi kimliklerini tanımlayacağı ve siyasal-ideolojik kimliğini belirleyebileceği çerçeveleri yitirerek soyut bir devlet ve toplum ideali yerine tarihsel olarak bağlı bulunduğu topluluklara, etnik, dini, mezhepsel cemaatlere yönelmesini hızlandırmıştır (Sezer,1992:36).

Küreselleşme ile birlikte eş zamanlı olarak yaşanan dine geri dönüş süreci büyük dinlerin ulusal sınırlarla bağımlı olmaması nedeniyle kimlik belirlemede dini başat bir güce dönüştürmüştür. Dinsel cemaatleşme, küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından beslenerek büyüyen bir olgu olmasının yanında yeni sağ iktidarların ve yeni sağ ideolojinin de kışkırttığı belirleyici bir meşruiyet temeli olmuştur (Minch,1995:92-95). Cemaatleşme, yeni liberal politikalara karşı geliştirilebilecek gerçek bir muhalefetin ortaya çıkmasının önündeki en büyük engeldir. Küresel kapitalizmin ihtiyaçlarının yarattığı ve küreselleşmenin sonuçlarına duyulan tepkilerle beslenerek büyüyen cemaatleşme olgusu, yeni sağın yönetim stratejisinin de temel noktasıdır (Mert,1998:48).

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı bu yeni durumun adını postmodernizm koymuştur (Bilici,2004:801). Postmodernizmin ileri sürdüğü argümanlar, küresel kapitalizmin yarattığı kaotik toplumsallık durumunu pasifçe yansıtarak, bu durumu ideolojik olarak meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Büyük anlatıların çöktüğünü ilan eden Postmodernizm çeşitli yerel, etnik, dinsel, ideolojik küçük anlatıları ön plana çıkarmaktadır (Heller,1993:12). Bu tutum cemaat duygusunu teşvik ederek, kimlik belirlemede cemaat değerlerinin temel referans çerçevesi olarak meşruiyet kazanmasına yol açmaktadır (Sarıbay,1995:9-11). Bu anlamda sınıf ve vatandaş öznenin yerini cemaat almaktadır.

Postmodernizm Post-Fordist ve adem-i merkeziyetçi özelliklere sahip piyasanın işleyişini meşrulaştırmaktadır. Bu bağlamda kısaca postmodernizmin yeni sağın felsefi mantığı, yeni sağın ise postmodernizmin ekonomik mantığı olduğu söylenebilir (Larrain,1995:95).

Yeni sağın geleneksel muhafazakâr değerleri savunması yani değişimin devrimci bir kopuşla değil, muhafazakâr değerleri koruyarak evrimci bir süreçle geleneğin yenilenerek dönüşümü yanında, bu değerlerin en önemli taşıyıcısı olan dini, laikliği reddederek siyasallaştırma stratejisi izlemesi, dernekler, sendikalar, vb. örgütlenmelere şiddetle karşı çıkarak sınıfsal talepleri sosyal adaletin, eşitliğin özgürlüğün sağlanabilmesi için siyasal alana taşıyan çoğulcu demokrasiyi reddetmesi de postmodernizmle uyumludur.

Refah Devleti'nin çözülmeye başlamasıyla birlikte, refah devleti politikalarında da özellikle hak ve özgürlükler bağlamında gerilemeler görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda yeni sağ paradigması da, devlet, kültürel yapılanma ve ulus çapındaki uzlaşmaların çözülmesiyle ortaya çıkan modernliğin yapısında meydana gelen dönüşümlerle belirlenmiştir.

2. TÜRKİYE'DE POSTMODERNİZM VE SİYASET

2.1 Türkiye'de Postmodernizmin Temel Dinamikleri

Gelişmiş ileri kapitalist toplumların karşılaştıkları sıkıntılar çerçevesinde bir Batılı söylem olarak gelişen Postmodernizm, moderniteyi tam anlamıyla yaşayamamış gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde de entelektüel kesimde büyük bir ilgi uyandırmıştır. Kimilerinin terimi geçici ve sığ bir entellektüel heves olduğu gerekçesiyle önemsememesine karşılık, başkaları terimin sadece sanatsal modernizmden değil, aynı zamanda bütün bir modernlik çağından derinlemesine yer edinmiş bir kopmayı gösterdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla postmodernizm kavramının Türkiye'de etkili bir söylem oluşturması sadece buraya özgü bir durum değildir.

Postmodernizmin Türkiye'ye olan yansımalarında dış ve iç dinamikler önemli rol oynamıştır⁴. Dış dinamikler bağlamında Sovyet Rusya'nın yıkılışı, yeni dünya düzeni ve küreselleşme algısı, dünya genelinde dindarlaşma olgusu ve siyasal İslam ve İslamcı aydınların görüşleri etkili olurken, iç dinamikler bağlamında

---

⁴ Postmodernizmin Türkiye'deki dinamiklerine ilişkin bu sınıflama için bkz.; Dursun Çiçek, **Postmodernizmin İslamcılar Üzerindeki Etkisi**, Rey Yayıncılık, Kayseri, 1997.

1980 sonrası yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişim, Liberal Değişim ve 1980 sonrası Türkiye’de tek başına iktidar olan ve döneme damgasını vuran Özal liderliğindeki ANAP, Türkiye var olan etnik hareketler ve tarikat ve cemaatlerin sayı ve etkinliklerindeki artış ve postmodernizmin siyasal İslam üzerindeki etkisi göz ardı edilemez.

2.2 1980-1990 Arası Dönemde Türkiye’de Postmodernizm: Yeni Sağ Siyaset

1980 sonrası Türkiye’de ekonomik, siyasal, toplumsal ve ideolojik anlamda köklü bir değişikliğe yol açan üç temel faktörden bahsedebiliriz. 24 Ocak kararları, 12 Eylül rejimi ve 1982 Anayasası.

24 Ocak Kararlarının temel hedeflerinden biri, Türkiye’nin dünya kapitalist sistemi ile bütünleşmesidir. Kararların yerleşmesi bu açıdan büyük sanayi sermayesinin hem içerde kendi çıkarlarına uygun yeni bir hegemonya kurmasını hem de dışarıda uluslararası iş bölümü ile yeni bir bütünleşme sürecine girmesi anlamına gelmiştir (Gülalp,1993:43).

12 Eylül rejimi de 1980 sonrası ortaya konan rejim, kendisinden sonra ortaya çıkan tüm gelişmeleri belirlemesi nedeniyle miladi bir özellik taşımaktadır. Silahlı Kuvvetlerin bu süreçte kısa vadeli ilk hedefi, aşırı siyasallaşmış toplumu pasifleştirip depolitize ederek siyasi istikrarı sağlamak ve buna bağlı olarak ekonomik istikrarı gerçekleştirmektir. Bu faaliyetler, silahlı güç kullanımı başta olmak üzere çeşitli baskı yöntemleri şeklinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla ekonominin kendiliğinden işleyişini sağlayarak krizi, egemen sınıflar lehine çözmek, Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi (Boron,1985:10) Türkiye’de de askeri bir müdahale ile başlamıştır (Boratav,2004:123).

Milli Güvenlik Konseyi, toplumdaki aşırı siyasallaşmanın ve kutuplaşmanın nedenini, topluma geniş özgürlükler tanıyan ve devlet otoritesini zaafa uğrattığına inanılan 1961 Anayasası’na ve sivil toplum kuruluşlarına dayandırmıştır. 12 Eylül yönetimi, tüm sol dernek ve sendikaları kapatmış, yöneticileri hakkında davalar açmış ve çok uzun süreli mahkûmiyet kararları vermiştir. Askeri yönetim, sol sendika ve dernekler yanında 1402 sayılı sıkıyönetim kanununa dayanarak üniversitelerdeki sol eğilimli öğretim üyelerini de görevden uzaklaştırmıştır.

1982 Anayasasının özü ve ruhu “devlet ve otoritedir”. Tanör’e göre de Anayasa, toplumsal ve siyasal sistemi bu iki kavram çerçevesinde tümüyle değiştirmeyi amaçlamaktadır. Anayasa’nın siyasal felsefesi ise gelenekçilik, maneviyatçılık ve tutucu milliyetçilik temelinde yükselmiştir (Tanör,1994:153). 24 Ocak kararları, 12 Eylül kararları ve 1982 Anayasası birlikte değerlendirildiğinde Türkiye’de

uygulamaya konan ekonomik liberalizm, siyasal anti liberalizm ve depolitizasyon programı, darbe yönetiminin anayasası ile olmuştur (Tanör,1994:159). 1982 Anayasası ile siyasal sistemi yeniden yapılandıran darbe yönetimi, bu sistemi kalıcı hale getirecek bir biçimde siyasal yaşama da müdahalelerde bulunmuştur.

Özal ile birlikte uygulamaya konulan yeni sağ politikalar, örgütlü modernliğin çözülmesi bağlamında gündeme gelen ve bu süreci derinleştiren sürecin ilk adımı olmuştur. Türkiye örneğinde yeni sağ hem bir partide somutlanan bir siyasal akıma hem de onu aşacak biçimde yeni dönemi belirleyen iktidar anlayışına işaret etmektedir. ANAP, modernizm-postmodernizm, liberalizm, değişim, çoğulculuk, açıklık, şeffaflık ve sivil toplumculuk kavramlarının yoğun olarak yer aldığı bir ortamda doğmuş ve söylemlerinde bu kavramlara vurgu yapmıştır. Partinin postmodernist olarak adlandırılmasının temel sebebi ise Türkiye'yi çok-kültürlü, çok-kimlikli bir mozayik olarak kabul ederek, muhafazakârlık, milliyetçilik, liberalizm ve sosyal demokrasi eğilimlerinin tümünü birleştirmeye ve uzlaştırmaya çalışan pragmatik bir görüntü sergilemesinden kaynaklanmaktadır.

Özallı yıllarda ANAP, sadece ekonomik ve siyasal değil kültürel alanda da postmodernizmin en önemli unsurları olan kitle kültürü ve tüketim toplumu modellerini Türk toplumuna aşıl原因an bir parti konumunda olmuştur. Özal döneminde Türkiye'nin hızlı bir şekilde tüketim toplumuna dönüştüğünü söyleyebiliriz. Bu süreçte yeni sağ, milliyetçiliği, neoliberalizm ve muhafazakârlıkla birleştirerek, Türk-İslam sentezini devletin resmi görüşü haline getirmiştir. Bu noktada dinsel anlamda muhafazakârlığa yol açan temel olgunun darbe rejimi olduğu şüphesizdir.

Bu dönemde devlet örgütlenmesinde yönetimin merkezileşerek kişiselleşmesi, partilerin toplumla olan bağlarının zayıflaması, toplumsal talep ve çıkarların ifade ve temsilinde işlevsel bozuklukların görülmesi, devletin zor aygıtlarının hem toplumsal alanda hem de devlet içindeki güçlerinin artması, bürokrasinin kişiselleşmesi ve siyasallaşması, devletin hukuksal ve siyasal görünümünün ardındaki hukuk dışılığı ve çeteleşme gibi yönelimler, açıkça ortaya çıkmıştır. Devletin yapısında meydana gelen bu dönüşümler, 1990'lı yıllarda siyasetçi-bürokrat-sermaye ilişkisi içerisinde yolsuzluk ekonomisine neden olmuş, bu dönüşüm süreci temsili demokrasinin aşınmasına neden olarak, siyasal partiler ile temsil ettikleri toplumsal kesimler arasındaki bağı koparmıştır. Olumsuz gelişmelerin ortaya çıkardığı siyasal istikrarsızlıkla birlikte ekonomik krizin faturasının topluma kesilmesi, 1990'larda kurulan tüm koalisyon hükümetleriyle birlikte, son süreçte DSP-MHP-ANAP koalisyonunun da çökmesine neden olmuş

ve 3 Kasım 2002 seçimleriyle birlikte Türkiye’de 1991 yılından beri devam eden koalisyon hükümetlerine son vermiştir.

3. SONUÇ

Türkiye’de 1980’li yıllarda etkisini göstermeye başlayan yeni sağ siyasal tercihlerini, otoriter bir yönetim çerçevesinde, muhafazakâr ve milliyetçi öğelerle neoliberal öğeleri sentezleyip, birleştirerek eklektik bir yapılanmaya bağlı olarak oluşturmuştur. Bu sentez, ekonomik liberalizm, kültürel muhafazakârlık ve siyasal otoriterlik şeklinde somutlaşmıştır. Muhafazakârlık, toplumsal bağların ve tarihsel bir aidiyet duygusunun yaşayabilmesinin temel koşulu olarak gördüğü “gelenek”e vurgu yaparken otoriteyi kutsamakta, organizmacı bir toplum tahayyülünü içselleştirmektedir.

Postmodernizmle bağlantılı olarak Türkiye’ de 1980 sonrası yeni sağ siyaset tarzında toplumun geleneksel olarak ortaya çıkardığı tarikat ve cemaatler de siyasal yönetim için tehdit değil, yönetim kolaylığı sağlayan araçlar olarak öngörülmüştür. Bu anlamda milli ve manevi değerlerine saygılı muhafazakâr bir toplum ideali, yeni sağın toplumu dönüştürmek istediği asıl alanlardan birisi olmuştur. Siyasal iktidarın dini-milli terimlerle tanımlanan organik bir toplum kurma çabasıyla sağlamaya çalıştığı meşruiyet arayışı, sonuçta Türkiye’yi radikal bir nitelik arz eden postmodern sürece sürüklemiştir. Türkiye’de yeni sağ yönetim şekli, kurumsallaşmamış bir demokratik rejim üzerinde yükseldiği için toplumsallığın çözülüş süreci çok daha derin, sürecin etkileri ise kapsamlı olmuştur. Günümüzde çok-kültürlülük, çok-kimliklilik, çeşitlilik ve ayırıştırma bağlamında düşünüldüğünde Türkiye’de insanların önemli bir kesiminin postmodern bir durumda olduğu söylenebilir. Özellikle 1980 sonrası parçalanma, çoğulculuk, çok-kimliklilik ve çok-kültürlülük toplumsal, sosyal ve siyasal alana yansımıştır.

KAYNAKLAR

Antonio, Robert. J. “*After Postmodernism: Reactionary Tribalism*”, American Journal of Sociology, C: 106, No: 1, Temmuz 2000, ss. 40-87.

Baudrillard, Jean. Simülarklar ve Simülasyon, çev. Oğuz Adanır, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, 1998.

Benhabib, Seyla. Democracy and Difference, Princeton, Princeton University Press, 1996.

Bilici, Mücahit. “*Küreselleşme ve Postmodernizmin İslamcılık Üzerindeki Etkileri*”, Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: İslamcılık C: 6, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, ss. 789-803.

Boratav, Korkut. Türkiye İktisat Tarihi (1908-2002), Ankara, Gerçek Yayınevi, 2004.

Boron, Atilio. “ *Hobbes ile Friedman Arasında Latin Amerika’da Ekonomik Liberalizm ve Burjuva Despotizmi*” çev. G. Türk, Dünün ve Bugünün Defterleri Dünya Sorunları 2:Latin Amerika’da Militarizm Devlet ve Demokrasi Dosyası, İstanbul, Alan Yayınları, 1985, ss. 9-37.

Çiçek, Dursun. Postmodernizmin İslamcılar Üzerindeki Etkisi, Kayseri, Rey Yayıncılık, 1997.

Gülalp, Haldun. Kapitalizm, Sınıflar ve Devlet, çev. Osman Akınhay, Abdullah Yılmaz, İstanbul, Belge Yayınları, 1993.

Harvey, David. Postmodernliğin Durumu, çev. S. Savran, İstanbul, Metis Yayınları, 1998.

Heller A. & Heller F. Postmodern Politik Durum, çev: S.Argın, O.Akınhay, Ankara, Öteki Yayınları, 1993.

İrem, Nazım. “ *Aydınlanma ve Sınırlılık Siyaseti Olarak Ulus Devlet Modernliği*”, Doğu-Batı Dergisi, S. 39, Kasım-Aralık-Ocak 2006-07, ss. 157-180

Kumar, Krishan. Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma: Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları, çev: M. Küçük, Ankara, Dost Kitabevi, 1999,

Larrain, Jorge. İdeoloji ve Kültürel Kimlik, çev: N.Domaniç, İstanbul, Sarmal Yayınları, 1995.

Mert, Nuray. “ *Türkiye’de Sivil Toplum Tartışmaları*”, Toplumbilim Dergisi, S:8, 1998, ss. 80-84

Minch, Alain. Yeni Ortaçağ, çev , M. A. Ağaoğulları, Ankara, İmge Kitabevi, 1995.

Mouffe, Chantal. “ *Radikal Demokrasi: Modern mi Postmodern mi?*”, Modernite Versus Postmodernite, Der. Mehmet Küçük, İstanbul, Say Yayınları, 2011, ss. 331-353.

Murphy, John, W. Postmodern Analiz ve Postmodern Eleştiri, çev. Hüsamettin Arslan, , İstanbul, Eti Yayınları1995.

Sarıbay, Ali, Y. Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.

Sezer, Uysal, B. “ *Büyük Devlet Küçük Devlet Tartışması*”, Amme İdaresi Dergisi, Ankara, C: 25, S: 4, ss. 3-29.

Tanör, Bülent. İki Anayasa 1961-1982, İstanbul, Beta Yayınları, 1994.

Vergin, Nur. Siyasetin Sosyolojisi, İstanbul, Doğan Kitap, 2008.